

nyugtalan-ságból született ereje sugárzott feléd. A mérges zöldék, a vidám oránszok, a sejtelmesen lobogó kék színek, az ártatlan szüziességben didergő fehérek s az örömteli vörös színek orgiája volt ez a kép. Félre kellett tenned a rosszaló gyanút: hogy ez az ember nem tud szépen megöregedni, mert akiben ennyi energia, ennyi újjáteremtő erő forr és dolgozik, annak már nem kell törődnie a megtett úttal, de éppen a modorosságtól való félelme kelt tiszteletet.

Most, három év távlatából megállapítjuk, hogy ez a változás, amelyet a festő sorsdöntőnek hitt, koránt sem tagadta meg a régi tapasztalatokat és eredményeket. Ehhez bizonyára nagyban hozzájárult az a körülmény, hogy Konyovics nem állt oda esztétizálni, nem tépelődött kisvárosi magányában az új kifejezési mód lehetőségein, hanem állandó munkában kereste a megújítást. Zenta, Topolya és Cavatat, a termékeny nyári hónapok, a végnélküli viták festőtársaival és a munka folytonossága nem engedte meg néki a magába zárkózás veszélyel járó állapotát.

Az új csapáson született 53-as képével különben is csupán néhány kompozíciója tart kapcsolatot. A tamburás csendélet és a Három kalaphoz címzett vendéglő exteriőrjét ábrázoló képe elsősorban. Már a tehenes vászon a régi Konyovicsot idézi, a topolyai kártyázók Ripplis hangulata, melyről még Piacsek bácsi kalapja sem hiányzik, narancsárga színe felfelé, a háttérben futó zöld színek összefogó erejével, a kocsmárosné piros kendőjével s a rajz nyugodtságával Konyovics szintetizáló készségét hangsúlyozza.

Viszont szabadsága a kompozícióban a cavtati képein mutatkozik, amelyeken a házak, a terek, a fák, az árván ágaskodó képmények rapszódikus elhelyezése csak arra figyelmeztet, hogy a festői architektúrának külön törvényei vannak s nem a sztatikus egység kap benne döntő szerepet. Ezekben a képeken az Utrillós falak romantikája egy frissebb, ugyanakkor talán nyersebb, de mindenképpen erősebben csengő költészetében oldódik fel. Az érett szürkek és barnák mennyi bánatos lírai lemondást fejeznek ki! Egyik vásznan egy erkély faragott korlátja hajlik be szertelenül ágaskodva a térbe, s ha nem látnád jelentőségét, ha nem vennéd észre, hogy az egész kisvárosi részlet annak a korlátnak a vonalán nyugszik, a kép ritmusa onnan indul és oda tér vissza, talán fokozottabban keresnéd a felépítés logikus következetességét rajta.

S ha azt mondd erre: absztrakció, akkor csak annyiban van igazad, hogy minden művészet, amely az élet vagy a világ egy-egy jelenségének, egy-egy részletének a kifejezésére vállalkozik — absztrakció. Még a természetet másoló festőnek is át kell lényegítenie, a maga formanyelvére kell hangszerelnie, amit meglátott vagy megérezett.

Konyovicsnak ez a változása tehát nem szakítás a múlttal, még kevésbé megtagadása régi önmagának. Csupán attól irtózik, hogy ismétlje önmagát s ez vitte el a művészi szabadság útján olyan lehetőségekhez, amelyekkel, — ha ugyan szabad jósolni, — hozzájárul majd életművének kiteljesítéséhez.

Herceg János

Négy vajdasági festőművész őszi tárlata

Az elmúlt hónapok termésének volt szerény számadása Mihály Dejánovics, Petrik Pál, Sárány Imre és Vinkler Imre szabadkai őszi tárlata. Jó alkalom hát, hogy fölmérjük: a tavalyi nagy seregszemle után mi is készült a műtermekben, beváltották-e a fiatalok a hozzájuk fűzött reményeket és a nyilvánosság elé került huszonhét kép mennyiben tükrözi vissza kép-zőművészeti életünk mai színvonalát.

DEJÁNOVICS ha nem is legjobb, de kétség-telenül legmerészebb munkája a NŐI AKT. Sokan valószínűleg izléstelennek is tartják az első pillanatra bizony eléggé különös kompozíciót. Ha a beállításban érezhető is bizonyos mester-kétség, ha a művész szemmel láthatóan minden áron kerülni akarta a szokványos megoldást, ábrázolásmódot, ha sokaknak úgy is tűnik, hogy meghökkenítő megoldásokra, lenyűgöző hatások-ra törekedett és meg akarta csodálatolni érett képességeit, ha kompozíciós nehézségekkel is küzdött, fényhatásai, tónusellentétei festői érzé-

kével párosultak, amivel sikerült tömören és mégis teljesen, kiegyensúlyozottan, igazán nemes színekkel kiemelnie a lényegét. Vonalai egyesítik a következetes puritán kifejezésmód tudatos sajátosságait, még akkor is, ha itt-ott, az ernyed fel, törzs és a láb térbehelyezésén — a szürkés-kék háttérrel csak még jobban kihangsúlyozott — bizonyos túlzásokat is fedezhetünk föl. A festékanyag is eléggé simulékony, olvadó; érezni, hogy igénnyel, sok finomsággal, kultúráltsággal használta.

Biztos könnyedség, közvetlenség, frissesség, természetesség jellemzi SÁRGARUHÁS NŐ-jét, még akkor is, ha a kissé deformált csontos arc, üreges szem, extaltált tekintet ijesztő kiülsőt kölcsönöz a zöldsoknyás, sárgapulloweres nőnek. De mindez csak azért tűnik így, mert az alak-rajz ünnepélyessége bizonyos meghatottságot és belső izgalmat árul el. A piros támla élénksége egyéülvad a haragos zöld szoknya komorságával és elevenen ható, nemes egységet teremt az

egyébként eléggé maszkszerű, talán túlságosan is kifejezéstelen arccal.

Ez a szukszavuság érezhető FEKETERUHÁS NŐ-jen is. Ezen is a kepszerűsége és a belső fölépítésre, átienyegülésre, szintetizálásra fektette a súlyt, jóituván, hogy a műveszi értéket sohasem a meret, hanem egyes egyedül a minőség szabja meg. Az arc szinte nem is látszik, de nem is fontos, hiszen csupán a vonalak nyugodtsága és a zöldeskek háttér kötött, egysegítő tonuskemenységére helyezte a hangsúlyt. A mondanivaló így is elege plasztikusan jut kifejezésre annal is inkább, mivel a forma tisztaságának tisztete nem engede meg, hogy egyhanguan ismételgesse a fény és árnyek szokványos festői fogásait.

Nem mondhatjuk el ugyanezt a SAKKÓZÓK, valamint a RÁKOK ES HALAK című munkáiról. Az előbbi élénk lila és barna színeivel túlságosan is elmosódottá teszi az arcokat, az előtérbe helyezettek meg kifejezéstelenné. Az utóbbi már sokkal érdekesebb, kifejezőbb is, hiszen a hálóban vergődő halak és a mozgékony vonalak megkapó melegsége sajátos értéket kölcsönözne ennek a különben ugyancsak igénytelen s amellet elege vaziatosan vaszonra vetett témának, ha sikerült volna megteremtenie az egyes részek egyéni minőségét, az elő- és háttér teljes hangulat- és színegyensúlyát.

Tengerparti kepei — a BAKAR, valamint a TETOK ES KEMENYEK — jó rajztechnikájukkal, kellemes színeikkel hívják föl magukra a figyelmet. Ellentétben előbbi műveivel, meglehetősen részletesen, aprólekosan dolgozta ki őket, érezni, hogy alaposan merlegete minden egyes vonal, szín helyet es súlyát, de — sajnos — jó műhelymunkánál ennek ellenére sem adott többet.

Nagy általánosságban, tömören körülbelül ezt mondhatnók PETRIK öt olajjáról és két temperájáról is. Elismerés ez inkább, mintsem marasztalas, mert ha nem is tudott meg egészen kilepni az akadémiai keretek közül, ha iattató ecsetjével jart utakon is halad, minden egyes munkaja magán viseli kétségtelen tehetséget, kifinomult szín- és formaerzeket, ami idővel még jobban kicsiszolódhat és izmos egyéniséggé kristályosodhat.

Mindkét tengerparti képe — a DUBROVNIK és a GRUZS — hangulatkeítő. Színei élénkek, de nem valószerűtlenek. Szinte hiánytalanul megteremtette a kék égdarabok, a víz, a fehér csónakok, a vitorlás, a szürke házak, a háttérben meghúzódó zöld fenyők egységes kolorista viszonyat. Nem tudják ezt fölborítani a vázlatos vonalak, mozgékony alakok sem s ezzel sikerült elege plasztikusan megörökítenie a kikötők szintelen és mégis olyannyira színes, élő, ható világát.

Meghiit családi hangulat árad INTERIER temperájából. Az egyes részletek minőségi megoldása anyagszerűvé finomította a zártstíkt, nemes koloritot. Nem bontja meg az összhangot a kompozíció túlsúfoltsága sem, mint ahogy az olykor riktó színek sem hatnak bantóan. A barna ajtó, szék, a rajta heverő ruhadarab, a kopott szekrény, a rádió, az asztalon lévő virágváza külön hangsúlyt ad minden színnek, minden színcsoportnak, minden sűrűsödésnek, higitásnak. Vonalljátékának egyszerűsége, tetszetős összhang-érzete, alaki ismerete mintha ezen a képen becsületes műhelymunkánál többet, nagyobbat teremtet volna.

Farkas Béla egészen különös színkezelését, vonalvezetését juttatja eszünkbe az OLAJFÁK című festmény. Az ölelkező fákat, zöld leveleket, lila háttérrel egyenlő minőségű sárgászöldes és fehér foltcskák tarkítják, s bár nem ol-

vadnak egybe, nem képeznek külön kiterjedt foltot, csak még inkább aláhúzzák a pusztulás, hervadás komorságát és — hangsúlytalanul ugyan — szembeállítják vele a hervadásában is mozgalmas, öröms életet.

Ugyanez a nyomasztó komorság nyomja rá bályeget az ALKONY-ra. A kimondottan komorabb, sűrűsebb árnyalatokat egyvonalba helyezte a tiszta kék színekkel, ami viszont levegőssé tette a háttérret. Mint ahogy előtte már annyian: a meleg, világos színek közé hidegebbeket, tett.

Ellentétben az előbbivel, ALAKRAJZ-a csak vaziatosnak tünik. Rajztechnikája — ha nem is fejletlen — nem elege alapos, nem ha elege közvetlenül, impresszíven. A pirosszoknyas ásitózó nő sárga valla, melle, karja kivilág-... a ma natterpoi es ezzel magát az alakot a háttérben hagyja, olyannyira, hogy szinte elvesz a sötétben.

Masik akvarellje, a GYERMEKFEJ keves vonalal is sokat mond, annyit, amennyit csak egy ilyen keppel el lehet mondani. Imanó árnyalatokat, időtlen, kiragadott pmanatokat örökített meg lírai könnyedséggel fővazoit, széles es olykor zárt kontúrokkal, biztos, kiforrott vonalvezetéssel.

Már elege megszoktuk, hogy SÁFRÁNY valamivel mindig meghökkenti, gondolkodóba ejti a jariatlan szemietot, olykor meg a jarias szakmaeent is. Egy bizonyos: kepei mellett nem lehet csak úgy egyszerűen tovább menni, meg kell állnunk elottuk, megha nem is értenek egyet alkotójuk elgondolásaival, szemléletmódjával, kísérletezésenek letjogosultsággal. Ketségeien, hogy eppen rejuk egyik legnagyobb erénye, ugyanakkor azonban innen ered terekvéseinek minden gyengeje is.

Hat olajfestményt állított ki, de talán csak egy-kettő tartozik kiforrottabb művei közé. VAJDASAGI TAJKEP-e tuatatosan leegyszerusított formáival a bácskai, bánáti falvak jellegzeteségeit akarta erzekeltetni néhány piros-tötös fehér, fekete házon, templomtornyon, sok-sok fan es egy sárga félholdon keresztül. Sáf-rány, ez egészen nyilvánvaló, még mindig, párizsi útja után taian meg jobban, mint eddig keresi önmagát. Sokszor bizarr színeket, formákat lát, s ha néha úgy is tünik, hogy túlságosan is valószerűtlenek, mélyedjünk csak bele a plasztikus árnyékolás átmeneteibe, rá fogunk jönni, nyugtalansága, kiegyensúlyozatlansága ellenére sem rugaszkodik el a reális világtól.

Az ALKONY mintha az előbbi vázlatá lenne, csak a színek valamivel élénkebbek. A jellegzetes elemek olykor már egyhangú ismétlődésével céltudatosan alkotja meg a maga ha nem is egészen sajátos, zamatos, de mindenképpen érdekes világát, mert az ő vérmerséklete ilyennek látja és így láttatja rajta keresztül a körülötte zajló, változó életet. Sajnos ezt ezúttal nem sikerült tiszta festői eszközökkel elérnie, s ezért élménye nem ragad át ránk is. De még így is egy önmagával viaskodó, érzékeny, ziláltlelkű, izzig-vérig művészember meszeágázó gondolatársításokat ébresztő látomása ez a kép.

Változatosságában igen gazdag, plasztikusan kiemelt, anyagszerű a VIRAG. Elnek a kék, lila virágok a fehér asztalon álló mintás vázában, bár az egyes vonalakon érezni, hogy a kifejezés nehézségével küszködve, vajúdvá születek meg. De még így sem hatnak fárasztóan, unalmasan, hiszen a domináló nemes színek melegen hatnak, amit a váza mögé helyezett zöld könnyű és a barna háttér csak még inkább elősegít. S bár itt-ott föltalálható egy-egy erőlte-

tett, kiegyensúlyozatlan fényárnyék, ideges, indokolatlan stilizálás, bár egyes kisebb részeket bizonyos mértékig kidolgozatlanul hagyott, elképzelése semmit sem veszített eredeti frissességéből.

A FELHŐK, HÁZAK, SZÉNABOGLYAK szükségzavú formái az első pillanatra túlságosan is igénytelenül, témátlanul hatnak, hiszen a lágy tónusokban föloldott búzatáblákon, felhőkön kívül nemigen láthatunk mást. Puritán szükségzavúsága, mûgondja eredményeként a háttér kékségét fölbontó barna foltocskák mintegy kiemelik a füledt nyár egyhangúságát. Ezen a képen nyomát sem érezzük a hébe-hóba kiütköző modorosságának.

Tavaly festett CIGÁNY PUTRI-ja témában nem hoz semmi újat, de színeivel, a téma kidolgozásával megragadja az embert. A kék ég, a szürke felhők nemessége külön hangsúlyt ad a dűledező viskóknak, rozoga kerítésnek, hepehupás földnek. A tetőt szegélyező csikok, a vörös ajtó és a sárga színek lágyága fölbontja a fényhatárt és kicsit ködszerűvé, széthullóvá, támasznélkülivé teszi a különben sok izléssel mérített és szükségzavú vonásokkal ábrázolt formákat. De ez egyáltalán nem okodályozta meg, hogy a röpke ötlet rögzítésén túlmenően, maradéktalanul festői eszközökkel, sokatmondó és még többet sejtető, színben is, szerkezetben is érett munkát adjon.

BARATOM PORTRÉJA — víziószerű festésmódjával, szuggesztív erejével — egy zilált művészsors érzésvilágának hiteles, művészi megnyilatkozása. A hófehér arc, a beesett, parázsló szem, vékony áll, nyak, lobogó fekete haj túlságos leegyszerűsítése úttal nem bántó; ellenkezőleg: éppen ez teszi oly kifejezővé ezt a szükségzavú és mégis oly sokatmondó, az egyéni sorson túlmenően egy kicsit egyetemes tematikájú, tömör mondanivalót. Képeiben mindig van valami különös zamat, ami annyi más korabeli társától élesen megkülönbözteti és ami ennél az alkotásnál jutott talán a legjobban kifejezésre.

Sáfrány világa, akárcsak a többieké, nem súlytalan világ. Élet lüktet benne, — megvalósult értékei erről tanúskodnak.

A tárlat kétségtelenül legnagyobb meglepetése és élménye VINKLER hét olajképe. Nem is annyira mondanivalójának újszerűsége, mint inkább letompított színkezelésének és kifejező vonalvezetésének érettsége. Szándékát majdnem hiánytalanul sikerült eredménnyé, elképzelését, látomását megvalósult értékke változtatnia, lírai élménye csaknem minden esetben egységes, művészi alkotást hozott létre.

Nehéz lenne megmondani, ha ugyan egyáltalán meg lehetne állapítani, párizsi képei közül melyik a legerőteljesebb. Valamennyit nagyszerű színárnyalat, magabiztos formaképzés és fölényes alakítóképeség jellemez. Hányan vették már vászonra a NOTRE DAME oly jól ismert, impozáns épületét, és mégis amikor Vinkler képét nézzük, úgy érezzük, más ez, mint a többi. Az egységesítő tónusú szürke tájat fehér csikok szelik át, a lágy színfoltokban föloldott szürkés-kék alapu fal csak még inkább kiemeli a baloldali dőlő fák és az előtérben lévő autók közötti összhangját. Érezni, hogy nem ragaszkodik a vonal és a rajz nemes, klasszikus hagyományaihoz. Élményét lendülettel, frissen, egyszerre vetítette ki, minden szükséges, szükségtelen stilizálás nélkül, akárcsak másik párizsi képen, a RUE SERPENTE-n. A háttér rendkívül megnyerő fényárnyalatai kiemelik az előtérbe helyezett alul sötétbarna, fölfebb világosabb épületet, a kékeslilás tetőt, a jobbról balra hajló utcát. Itt is a letompított színek az

uralkodók, ezek érvényesülnek az egész felületen, s ezért szinte fátyszerűen sejtetik csak a különben elég markánsan, erőteljesen, nagyszerű festői eszközökkel ábrázolt utcai életet. A RUE DANTON-t, ellentétben a többivel, élénk piros és sárga színek jellemzik. Ez is utcarészlet, akárcsak az előbbi, de sokkal mozgalmasabb, majdnem zsbivásárhoz hasonló, pedig itt is csak néhány alak és egy autó mozog a paloták árnyékában. Sikerült neki a formákon áthatoló fényvel és alakító, engedelmeskedő kezével elmondania, amit a szemével látott, magában hordott.

A pusztulás, hervadás szele csapja meg az embert FONNYADT VIRÁGOK című munkájából, annál is inkább, mivel a barna, ocker, szürke alapra barnásfekete vázát helyezett. Ez már részben a lemondás, de mégsem a csaldás hitnélküli, reménytelen belenyugvásának képszerű kivetítődése. Esztétikai mértékkel, látó, átértett realitással, láttató ecsetkezeléssel szervesen egyéolvasztotta a nyers valóságot és a szárnyaló képeletet. Láttásmódja, színkezelése, faktúrája talán éppen ezen a képen a legjellegzetesebb. Az első pillanathoz azt hihetnők: a téstás anyag között lepatogott a rossz festékanyag s ezzel megbontja a felület egységét. Ha azonban kicsit alaposabban, közelebről nézzük meg a képet, könnyen megállapíthatjuk: szándékosan hagyta ecsetvonásai nyomán pórén az alapot, hogy ezzel is megteremtse az egyes, értékileg egyenlő részek kellő egyensúlyát.

Másik csendélete, a VIRÁG csupa élet. Az élénk, de egy csöppet sem tetszelgősen érzelmes, rikácsoló színek — ellentétben az előbbivel — nem varázsolnak ködszerű színvilágot élénk. Hangulata tetszetős erővel párosult, de erényeivel mindvégig mértéktartóan bánt. Finoman tartalékolta erejét, hogy idő előtt el ne hagyja lendülete. Nem is hagyta el, elevenesége — a szürkésfehér terítőn álló virágváza sárga, piros, fehér virágainak a sötét háttérrel csak még jobban kiqomborított szín- és fényegysége bizonyítja ezt — mindvégig megmaradt és értékes alkotást hozott létre.

A MÜTEREMSAKROK ugyancsak vázlatosnak tűnik, de ez valószínűleg azért van, mert nem ecsettel, hanem késsel veti föl a vászonra a színeket. Így is azonban a maga kopárságával, tompa színeivel, szürkésfehér háttérével erőteljesen hat. Egy asztal tele lim-lommal, föltöte kép, a sarokban egy barna vödör, jobboldalt képráma — ez az egész s e művészajlék ridegségét — bárha ellenmondásnak is tűnik, hiszen túlnyomórészt egészen lágy színekről van szó — föloldja az a melegség, amely a nyugodt életképnek tűnő motívumból felénk árad. Lényegét kereső, önálló éleltszemlélete, esztétikai élménye, festői érzékenysége, fegyelmzett, művészi ecsetjárása kis felületen is értékes művet alkotott.

Legsikerültebb munkája azonban mégis talán az APAM. Jellemrajza, az arc barnás vonalaival, a szemüveggel, a munkászubbonnyal, letompított egyszerűségében is festőileg erettn hat, Vinkler számára mindig is, vagy inkább túlnyomórészt a tompa színek voltak a legfontosabbak; ezáltal is azok, csak hogy most még mértéktartóbban olvasztotta őket egybe, mint azelőtt. Fölbontotta a szín- és fényhatárt, egyenlő értékűekké, egyenjoguakká az áttetsző színeket, de ezzel nem tette széthullóvá, szét-esővé, kötetlenné őket, idegen elemeket sem vegyített közéjük, kikerülte a szokványos, sablonos megoldásokat. Ez aztán izmos festői egyéniségének erőteljes kivetítődését tette lehetővé.

DÉR ZOLTÁN